

ISPOVIJEST MLADOG REDATELJA POGREŠNOM SLUŠATELJU

RENE MAURIN

Sve misli i stavovi u tom eseju potpuno su subjektivne prirode, apsolutizirajući način izražavanja upotrijebljen je samo zbog impresivnosti forme i - zato da ispadnem intelektualac.

Eto! Odlučio sam se ispovjediti! Onako iskreno, kao što se možemo ispovjedati samo nekom slučajnom slušatelju koji sigurno neće, pun sućuti i tuge, proširiti šokantne i kreativne glasine kako sam na kraju i da već svakog jutra vježbam Tai Chi na svom balkonu. Znam da takva iskrenost danas nije mudra, naročito zato što bi neke psihijatarski orijentirane izvanredne studentice mogle pomisliti da mogu riješiti moje probleme pomoću karitativno erotičnih ponoćnih telefonskih poziva, u kojima bih morao slušati o pronalaženju samoga sebe ili jogijskim položajima uz pomoć kojih možeš doći u kontakt s astralnim energijama, a katkad i liječnikom ortopedom. Kako da im protumačim da sam se već sreo, ali se nisam prepoznao jer sam razmišljao gdje sam parkirao auto, i tako nastavio šetati... Ali, eto, potreba je prejaka...

Naravno, glavni je problem nastao kad sam se zapitao komu da se ispovijedam. Budući da mi lokalni svećenik najvjerojatnije ne može srediti režiju u nekom od kazališta, prošao sam crkvu kao riječki glumac HNK. Psihijatri bi me najvjerojatnije tješili time da je sve to normalno, što bi naravno povrijedilo moj unikatan umjetnički ego, a prijatelji su većinom i sami potrebiti reflektorskoga lijeka. Tako sam zaključio da počinim to nedjelo nad vama!

Znam da ste vi vjerojatno ravnatelj nekog kazališta, glumac ili dramaturg, budući student dramske

akademije, pisac, novinar ili barem intelektualac, što u meni budi tremu koju moram pobijediti na bilo koji način. Zbog toga ja ću vas zamisliti kao slučajnog suputnika u vlaku, s picekom u staniolu, koji misli da je postmoderna ime proizvođača vegetarijanske hrane ali zato zna što je to život i kvar na diferencijalu njegova mercedesa. Takvog će čovjeka kazalište još zanimati, a u trenucima kada me ne bude razumio, on će mudro šutjeti umjesto da se počne svadati sa mnom rušilačkom snagom crpljenom iz nerazumijevanja.

Znači, vozim se vlakom, ne znam više koji put, na pruži koja spaja dvije zemlje, bolje rečeno, dvije parcele srednje Europe, čiji sam državljanin prestao biti usprkos tome što sam nekada bio državljanin obiju. Naravno, još posjedujem zgužvane dokumente koji sprečavaju da policajci izlive svoju maštu na mom primjeru i koji mi omogućavaju da neometano putujem kroz drvenu ogradu, koja pak onemogućuje susjedovoj kozi da gricka naše ili vaše vočke, ali više ne posjedujem i osjećaj da su to moje zemlje. Osjećam neke vrste jugonostalgiju, ali ne za onom postojećom Jugom u kojoj smo živjeli, nego onom koja se dešavala samo u glavama nekih premalobrojnih pojedinaca, a da se u stvarnosti nikada nije ni dogodila. Slovenija i Hrvatska udaljile su se za više od pola sata čekanja na carinskoj kontroli u Dobovi, selu koje vam može ponuditi havajsku pizzu, prekrasan pogled na primjerak socrealističke arhitekture i izvanredno policijsko-carinsko kazalište.

U tom interaktivnom teatru gledatelj je prisiljen sudjelovati razotkrivanjem svoje intimne sfere, zgužvane iza umornog ciferšlusa koji od muke zadržavanja

smrdećeg sadržaja pokazuje svoje loše zube. Njihov iskren interes i znatiželja naravno ne može proći pokraj pitanja što jedan Slovenac studira u Zagrebu...

“Režiju”, odgovorim, svjestan mogućnosti da organ to shvati kao bezobraznu provokaciju.

“Vlakovnu režiju?” njegov više odgovor nego pitanje, koji usprkos tome što još nije čuo za neku drugu režiju, velikodušno dopušta mogućnost da ona postoji. Moj odgovor na to poprima oblik još gore provokacije, usprkos tome što ga pokušam izgovoriti tonom školarskog kajanja: “Ne, kazališnu režiju!” “Aha.”

I ta magična riječ, kazalište, kombinirana s režijom, sinonimom umjetničke snage i rukovođenja, pobudi i pažnju dotad mutno fiksiranih pogleda u nosače za prtljagu ili fleke od žvaka: “Ah, vi se bavite kazalištem, onda morate znati sve te naše glumice, Enu Begović i... tako, jel’da?” započne suputnik bez okolišanja iskazivati interes za onu stranu kazališnog posla koja nikoga od nas koji se njime bavimo ni slučajno nikada nije zanimala. Na kraju krajeva zato i radimo takvo kazalište da slučajno ne bismo postali slavni, priznati, interesantni ili nešto slično tako ogavno... A možda je to najprirodniji razlog da se čovjek počinje baviti tim poslom. Naravno, ima i drugih potencijalnih razloga, kao na primjer da se postane Ena Begović, pa da se onda drugi šuljaju oko tebe, ali to je već teritorij glumaca, koji je ipak bolje osvjetljen. A zašto netko želi postati redateljem? Pa da uđe u svijet umjetnosti, u svijet gdje vlada ljubav prema ideji, misli, bavljenje umjetničkim i filozofskim pitanjima, tumačenje velikih umjetničkih djela, druženje sa istomišljenicima koji prelaze materijalno-profitne aspekte života i koji u ljubavi za uzvišenim napuštaju stegu svog ega i u suradnji i međusobnoj podršci stvaraju!

Ali zašto onda kad napokon dođeš, sve slični na putovanje sa sumnjivom turističkom agencijom. Soba i plaža na prospektu su izgledali fenomenalno, a autobus je trebao imati klima uređaje... A ni Enu Begović nisam upoznao, dragi suputniče s picekom, nekoliko puta sam sjedio kod susjednog stola u bifeu HNK i jednom me čak zamolila za šećer... Da sam umjesto

“izvolite”, rekao “ja mislim da je narativna umjetnost jedini oblik umjetnosti u kojem do izraza dolazi struktura ljudskog bića zarobljena u misterij prostora i vremena”, možda bi me čak zapamtila, ali ovako sam dobio samo jedno obično “hvala”.

Znači, kad dođeš, odmah primijetiš koliko će biti užitaka na plaži i koliko traženja sobarice da ti donese čiste ručnike, čiji si manjak primijetio, naravno, kad si mokat izišao ispod tuša. I tako počinješ još jedan paralelni studij, za koji doduše nema stipendija i koji se studira najčešće u besanim noćima uz zujanje komaraca. Kako dobiti ono što ti treba? Tako se počinješ baviti mislima posve neumjetničke prirode, koje nastoje shvatiti što treba učiniti da bi mogao nešto učiniti, a ne što i kako to učiniti. Počinješ shvaćati pravila tog posla, koji nekada slični više na prehistorijsku robnu razmjenu nego na tržišnu privredu. Nije tu bitan rezultat nego mogućnost vraćanja usluge, koju kao mlad redatelj bez razvijene lobističke muskulature naravno nemaš. Hmm, možda treba upotrijebiti neku alternativnu medicinu, krevet, uzlazno uvlačenje, sitne darove, kidnapiranje člana obitelji...

“Pa dobro, zar vam akademija pri tome ništa ne pomaže?” pitanje je njegovo prirodno kao kosti u batku njegovog piceka, koji je već značajno počeo utjecati na atmosferu kupea.

Pomaže, pomaže, ali ne po tom pitanju! Naravno. Kada položiš prijemni ispit i upišeš Akademiju zaista se osjećaš krasno, osjećaš se kao “netko”. I onda te Akademija polako i ustrajno pripremi na to da si zapravo nitko, a za utjehu ti izruči diplomu, koja u najboljem slučaju izmami suze radosnice ponosnoj majci. I kada počinješ tumačiti ponosnoj majčici da zbog diplome još neće doći do raketnog uspona tvoje umjetničke karijere, ona odmah pomisli da se drogiraš ili da ti je ipak trebala zveknuti onu šamarčinu, onda, kada nisi htio do kraja pojesti palentu. Uvijek si bio razmaženo dijete kubističkog asfalta, pa te zato sada šibaju oni koji su morali tri kilometra pješke u školu. “Eee, znam ti ja kako je to, ja sam morao...”, počeo je moj sugovornik uskoro, umjesto da osjeti sućut i razumijevanje prema meni, pripovijedati one priče zbog

kojih unučad više nema vremena za posjet djedu.

I tako počinješ vjerovati u to i sam i kreneš pješke... I na putu misliš o tome da navodno postoje zemlje gdje kazališni muskulusi odlaze na akademiju da gledaju što to tamo rade mladi ljudi. Ali ne, to je sigurno samo trač nekoga tko je onako u celofanu htio svima pokazati kako je bio kod tete preko ljeta u Londonu. U svakom slučaju toga kod nas nema, jer nitko kod nas nije toliko velik da bi mogao pomoći malome, tu mali brzo rastu i onda gutaju svoje očeve k'o domaćice čips za vrijeme Marisol. I dok tako marljivo hodaš lijepo pješke kroz maglu, foajee, ulice, ton kabine i čekaonice raznih direktorskih ureda, na stalnom oprezu od raznih propadališta, cijelo vrijeme ipak osjećaš da mora postojati neki trik. A najgore je što je tvoj osjećaj potpuno opravdan. Kako se inače moglo desiti da netko tko na akademiju dolazi s prospektima Kawasakija za dvije godine na okruglom stolu tumači smisao humora u Shakespeareovim tragedijama? E, to mene interesira, gdje se upisa na tu akademiju, u kojem bircu, na kojoj zabavi, ili je to pak prirodni talent za cjelokupni svijet od protupotresne građe pa do polutonske starokineske Qin glazbe. Onda je bolje da se ja posvetim uzgoju činčila i barem uspijem osvojiti kakvu ljubiteljicu pelca?

“Pa dobro, ali ako je netko dobar, taj će sigurno uspjeti? Hoćete li malo piceka?” Kada mi je ponudio malo od svog piceka, shvatio sam da me je prihvatio i da je shvatio da je život u umjetnosti težak, težak i zapleten barem k'o navigacija bermudskim trokutom. Naravno ja odbijem ponudu uz ispriku da sam nedavno jeo, na kraju krajeva ipak sam namjeravao u vlaku još čitati, a knjige previše volim da ih uz otiske od šalice kave ukrasim i s masnim flekama od pile-tine...

E, dragi gospodine, da je barem tako jednostavno. Morate znati da je umjetnost iznad, ili možda ispod, ne znam više, sfere logike. Kad se krava uhvati za vime, procuri mlijeko, a kad vam neki direktor kaže, nazvat ću te za tjedan dana, to može značiti da za tjedan dana putuje na kazališni seminar na Ibizu ili u neki drugi kazališni centar. A uostalom u umjetnosti na žalost

nemamo nekih internacionalno standardiziranih štapova za mjerenje kvaliteta. Možda bi bilo puno jednostavnije da možemo kvalitetu mjeriti, pa da recimo u novinama nakon premijere piše: “Jučerašnja predstava zamalo oborila državni rekord s fenomenalnih 25,3 Sofokla!” Mjerilo je na kraju ipak uvijek nečije uvjerenje, obrazovanost ili ukus, za kojeg znamo da često nadilazi sve, pa čak i svaki ukus. Naravno, lako je utvrditi masovnu uspješnost i popularnost, možda će jednog dana u kazališta montirati uređaje za mjerenje snage aplauza, pa će se onda publika dobivati kuverte, a što je s onima razmaženima, nikad zadovoljnima? Prvo im budi! Zašto nisu zadovoljni s malim! Zašto bi pile sjeckali, preparirali, stavljali u neke umake od povrća, oraha i sličnih gluposti, dodavali začine, kad ga možeš samo baciti u pećnicu i isto se tako najesti? Tako se u kazalištu onda uvijek iznova dokaže da je sve relativno, a ako nije, može se lako napraviti, uz pomoć nekoliko članaka, TV reportaža i dobrih zabava. Koji su uistinu razlozi i vrijednosti za uspon ili pad nekog umjetnika u tom poslu, pitanje je toliko neodgovorljivo kao ona filozofska oko našeg smisla i nastanka, pa bi tom prilikom molio čitatelje koji znaju odgovor da me hitno nazovu. Telefonski broj mogu dobiti u uredništvu.

“Ne znam, ja sam jednom bio u kazalištu s firmom, ali ja tamo nisam ništa razumio!” Ma to je potpuno u redu, u većini slučajeva to samo govori u prilog vašem zdravom razumu. I ja se često pitam što ja tu zapravo gledam, što su time htjeli reći i zašto svi izgledaju kao da će im ovih dana oduzeti stan? Naravno, ako napravite stvar tako da je nitko ne razumje, barem će se onaj velik, nesamosvjestan dio publike tome diviti kao Amazonac fotoaparatu, ali zašto to još raditi i na dosadan način? Nemojte misliti da se ja to osjećam superiornim prema ostalim redateljima, vjerojatno bi mi čak i neke moje predstave bile dosadne, da nisam u strahu da će koji od glumaca zaboraviti tekst ili srušiti scenografiju. Današnje kazalište dokazuje nevjerojatnu širinu tog drevnog medija i ozbiljno se bavim misli da postavim na scenu jedan *bodyart performance*, u kojem publici demonstriram neke od mojih privat-

nih sklonost, recimo grizenje nokata, ili sposobnost da se lijevom rukom uhvatim za lopaticu na leđima, pa se tako smjestim u povijest modernog kazališta uz bok onima koji na sceni puštaju krv i izvlače tekstilnu galanteriju iz intimnih otvora tijela. U svakom slučaju izgleda da je kazalište nešto kao seks, puno ga je bolje raditi nego gledati druge kako ga rade. A naravno kazališne, kao i horizontalne prakse su velika i raznolika kulturna baština, koja bi ponegdje trebala malo podrezivanja, cijepjenja, a negdje možda i malo Substrala za brži rast.

“A jel je onda barem lova? Jel se može dobro zaraditi?” kao čovjek od masnog prsta naravno prijede odmah papiru koji život znači. Pa čujte, nije nepostojeća pojava da vidimo ljude iz kazališta kako ne trebaju sami držati kišobran ili nositi vrećice, ali ih ipak puno češće zateknemo u nekom internom bistrou kako polako, s puno kruha, mažu poriluk varivo. Neki od starijih čak i prestanu piti, što je za dramskog umjetnika zabrinjavajuće, ali to je slično kao sa slavom, mi se i od novca branimo svima četirima i to tako da ih lijepo dobro protegnemo na kauču. Usprkos tome, nemojte previše vjerovati onima koji kukaju, ipak je to puno novca za to da se tamo nešto pravimo i izmišljavamo, a i česte premijere se pobrinu da čovjek može pomiriti primarne potrebe, i to čak besplatno, što je jedna od zaista univerzalnih vrijednosti koja veže čak i tako različite ljudi kao što je dramaturg i varilac u brodogradilištu. U svakom slučaju kazalištem nećete ugroziti nikog s top ljestvice bogatih, ali će se barem pobrinuti da taj novac koji ste zaradili ne potrošite prebrzo. Poznata je drevna legenda, koja se priča iz roda u rod, o glumcu koji je još na samrti trebao dobiti dio honorara od svoje prve uloge. Čovjek koji se bavi kazalištem tako mora imati dobre prijatelje, naročito na šanku i u dućanu, pa se možda srećom ponekad i izgubi koji račun.

“E, pa, mladiću, zašto onda ne nadete neki drugi, poštenu posao?” I tu naš razgovor prekine onaj glas zbog kojeg se ne treba brinuti da ćete ikada zaspati u vlaku: “Drage gospe in gospodje, približujemo se postaji Zidani Most. Vse potnike za smer Celje,

Pragersko, Maribor opozarjamo da izstopijo.” Volio bih vam napisati još i njemački prijevod koji nas vodi u Europu, ali se bojim da slova za zvukove koji se pojavljuju u tom izgovoru još nisu stvorena. Ništa, žao mi je, bilo je fino pričati, ali ja ovdje izlazim, hvala na razgovoru. Želim vam ugodan put i puno sreće, do viđenja!

“Pa i ja vama, i nemojte ništa brinuti, mladiću, ima i puno gorijih stvari. Samo vi fino radite, ljudi će vas ipak uvijek više voljeti nego, recimo, političare. Sretno, do viđenja!”

I tako polako krenem na još jedno polusatno čekanje na sljedeći vlak, popraćeno lokalnim navikama konobarica, zagrijanim duelom u pikadu i kavom s okusom deterđenta. Ispovijedao sam se, ali ipak, ne znam je li mi što lakše. E, pa, mladiću, zašto onda ne nadete neki drugi, poštenu posao? E, pa, mladiću, zašto onda ne nadete neki drugi, poštenu posao? To pitanje sjelo mi je u mozak i ponavljalo se kao kazne za pogrešno parkiranje, ili jedan od onih šlagera koji čuješ ujutro na radiju, pa ti onda cjeli dan ide kroz glavu. Možda jer ništa drugo ne znam, znam samo voljeti umjetnost i pokušavati je i sam stvoriti. Ili možda sam samo sklon kontroli i taštini? Možda da bi imponirao nekim prijateljima, možda jer se ne treba rano dizati ili jer sam sklon filozofiranju? Ili iz lijenosti...

Još malo pa ću se putničkim vlakom voziti kraj velikih ljudskih dostignuća, kao što je pivovara Laško ili tvornica salonita, promatrajući domaće i školarece na putu doma kako se zabavljaju tračevima, pričama o novoj ljubavi na engleskom dvoru ili jednostavno puste glavu na rame, od čega će ih uskoro zaboljeti vrat. U putničkom vlaku pušenje je zabranjeno, znači moći ću ući u duboku kontemplaciju, ili jednostavno promatrati fleke na tapecirungu. Proći ću kraj najvišeg dimnjaka u Europi.

A možda jer je umjetnost jedini oblik mijenjanja svijeta a da ga ne povrijedimo i ne rastavljamo na prafaktore, da bismo mogli mijenjati kanale na televiziji bez ustajanja iz fotelje i tako možda jedini, moralno neoporekljiv oblik kreativnosti. A možda i nije važno.